
PSYCHOLOGY

Психологічний аналіз основних тенденцій політичної ідентичності студентів

В. О. Ільницький¹, Р. В. Каламаж²

Національний університет «Острозька академія», м. Острог, Україна
Corresponding author. E-mail: volodymyr.ilnytskyi@gmail.com¹, ruslana.kalamazh@oa.edu.ua²

Paper received 31.01.20; Accepted for publication 16.02.20.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2020-221VIII89-12>

Анотація. У статті розглянуто чинники впливу та становлення політичної ідентичності індивіда. За результатами емпіричного дослідження встановлено переважні тенденції політичної ідентифікації як соціально-психологічного механізму формування політичних настанов студентів та здійснено їх психологічний аналіз. Зроблено висновок про інтегративну незрілість ціннісної системи в осіб із середнім та низьким загальним рівнем політичної ідентифікації.

Ключові слова: національна культура, політична ідентичність, політична ідентифікація, цінності.

Вступ. Відомо, що національна та політична культура є важливим чинником впливу на становлення політичної ідентичності індивіда. Ідентифікуючись, особистість засвоює й розпредметнює політичні цінності, погляди, ідеали.

На відміну від першопочаткового розуміння політичної ідентичності переважно як електорального вибору громадян, на сучасному етапі це поняття вивчають у контексті мотивації, групової взаємодії (регіональна політична ідентичність), у взаємозв'язку із поняттями етнічної, національної, громадянської ідентичності тощо.

Чимало дослідників поділяють погляд на зміст категорії «ідентичність», який охоплює три аспекти – когнітивний, конотативний та емотивний. При цьому когнітивний аспект виражає форму і тип ідентичності, її внутрішню смислову структуру; конотативний – вплив контексту (ситуації, середовища) ідентифікації на ідентичність, емотивний – емоційну позицію (симпатії, антипатії) суб'єкта-ідентифікатора [2, с. 47]. О. Кірієнко доречно вказує на ідентичність як ознаку «входження» індивіда в соціальну позицію, розглядаючи при цьому політичну ідентичність «як елемент соціальної ідентичності, що характеризується високим рівнем автономності та рефлексивності, адже людина, що займає будь-яку статусну позицію, повинна водночас оцінити власну позицію і систему поглядів, а також співвіднести її з позиціями інших індивідів та груп, низкою політичних суб'єктів» [2, с. 47].

Аналіз основних засад формування правової культури в юнацькому віці становить значний інтерес для науковців, оскільки саме в цьому періоді відбувається самовизначення особистості, становлення її громадянської позиції. Досліджень політичної ідентичності молоді, виконаних у психологічному аспекті, в українській психологічній науці бракує, а раніше отримані емпіричні дані [4; 6; 7] вимагають динамічного аналізу, оскільки українське суспільство перебуває у процесі трансформації. Значно більше праць, присвячених феномену політичної ідентифікації і політичній культурі, виконані в царині політології та соціології (К. Агаларова, О. Кірієнко, О. Резнік та інші).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Згідно з О. Резніком політична ідентичність – це «процес солідаризації із політичним лідером, певною політичною спільнотою, ідеологією соціальної групи, її символами» [5]. Водночас, як влучно зазначає К. Агаларова, в сучасному українському політичному просторі все частіше до влади приходять деідеологізовані агенти, а партії та політичні діячі все частіше вдаються до засобів політичного маркетингу, політичного піару, політичного «продажу себе» під конкретні вибори, не засновуючись на ідеології [1]. Для нас також становить інтерес визначення політико-ідеологічної ідентифікації української дослідниці В. Кутирьової, згідно з якою це «процес солідаризації особистості із певною систематизованою сукупністю понять, ідей та уявлень, через які вона усвідомлює свій стан у системі суспільних відносин, оцінює існуючу соціально-політичну дійсність, виражає свої інтереси й обґрунтовує шляхи та засоби їхньої реалізації через механізми політичної участі», оскільки тут є вказівка на конотативний компонент явища [2, с. 20].

Мета статті – з'ясувати переважні тенденції політичної ідентифікації як соціально-психологічного механізму формування політичних настанов студентів та здійснити їх психологічний аналіз.

Матеріали і методи дослідження: *теоретичні* – аналіз, порівняння та узагальнення наукової літератури з проблеми дослідження; *емпіричні* – тестопитувальник О. Скар для виявлення та оцінки основних тенденцій політичної ідентичності [6]. Тестопитувальник для вивчення основних тенденцій політичної ідентичності містить 5 шкал: «Включеність-невключеність у політичне життя», «Ідентифікація з культурними цінностями суспільства», «Орієнтація на власний політичний вибір – делегування функцій політичного вибору», «Ідентифікація з цінностями європейської демократії – неготовність прийняти цінності європейської демократії», «Мобілізаційна-автономна активність», репрезентованих у 50 судженнях. Кожна шкала містить 10 індикаторів. Мінімальне значення кожної тенденції – 0, максимальне – 10. Кожна тенденція має три ступені вираженості: слабо, помірно (середній рівень), яскраво (сильно). Сума балів, набрана за всіма шкалами, дає загальний

бал за методикою. До 29 балів – політична ідентичність виражено слабо, від 30 до 38 – середньо, 39 і вище – яскраво.

Опитувальник враховує такі індикатори політичної ідентичності:

- 1) усвідомлення приналежності до певної країни та її культури;
- 2) усвідомлення індивідом себе як суб'єкта політичного життя;
- 3) спрямованість (мотиваційна та операційна) на політичну участь;
- 4) критичне ставлення до досягнень і проблем спільноти;
- 5) ціннісні та ідеологічні орієнтації;
- 6) оптимістичне бачення перспектив;
- 7) оцінка себе, свого образу «Я» за різних форм правління (авторитарної, тоталітарної та демократичної) та в різних статусних позиціях (лідер, активний член організації, не належить до будь-яких суспільно-політичних організацій) [6, с. 155].

Виклад основного матеріалу. У дослідженні взяли участь 84 особи (28 юнаків та 56 дівчат віком від 18 до 24 років – студентів Національного університету «Острозька академія», що є мешканцями Рівненської, Волинської, Хмельницької, Житомирської та Вінницької областей). До вибірки включали студентів, які досягли електорального віку. Опитування було проведено у грудні 2018 року.

Середнє значення загального балу за всіма шкалами методики становить 33,45 балів, що відповідає середньому рівню вираженості політичної ідентично-

сті. Розподіл рівнів у досліджуваній вибірці представлено на рисунку 1.

Як бачимо на рисунку, 28,58 % респондентів демонструють слабку вираженість політичної ідентичності; 52,38 % мають середній рівень вираженості, а 19,04 % – високий рівень. Отже, найчисельнішою є група студентів із середнім рівнем вираженості політичної ідентичності, водночас майже третина опитаних має її слабку вираженість, що може свідчити про необхідність актуалізації їх політичної ідентифікації.

Розподіл рівнів вираженості політичної ідентичності студентів, %

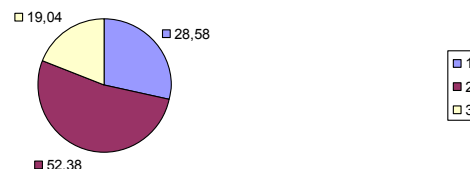

Рис. 1. Розподіл рівнів вираженості політичної ідентичності студентів за тестом-опитувальником О. Скар

Проаналізуємо вираженість окремих тенденцій політичної ідентичності за окремими шкалами (табл. 1).

Загалом схильність до політичної ідентифікації найвиразніше виявилася за шкалою *культурної ідентифікації*. Так, у 42,86 % студентів ця тенденція виражена яскраво (сильно). Водночас значна частина студентів (47,62 %) продемонструвала небажання ідентифікуватися за шкалою *«Включеність-невключеність у політичне життя»*.

Таблиця 1. Розподіл показників за шкалами опитувальника О.Скар для вивчення основних тенденцій політичної ідентичності, % (N=84)

	Назва шкали	Високий рівень, %	Середній рівень, %	Низький рівень, %	Середній бал
1.	Включеність-невключеність у політичне життя	26,19	26,19	47,62	5,60 – низький рівень
2.	Ідентифікація з культурними цінностями суспільства	42,86	40,47	16,67	7,73 – середній рівень
3.	Орієнтація на власний політичний вибір – делегування функцій політичного вибору	19,05	64,28	16,67	8,12 – середній рівень
4.	Ідентифікація з цінностями європейської демократії – неготовність прийняти цінності європейської демократії	14,28	71,44	14,28	8,02 – середній рівень
5.	Мобілізаційно-автономна активність	26,19	54,76	19,05	3,95 – середній рівень
Середнє значення за всіма шкалами					33,45 – середній рівень

Шкала *«Включеність-невключеність у політичне життя країни»* вимірює міру політичної залученості особистості. У досліджуваній вибірці 26,19 % студентів отримали високі показники за цією шкалою. Це означає, що вони налаштовані на діяльність у суспільно-політичній сфері; мають певний рівень політичної обізнаності, зацікавленості політикою; володіють певними політичними навичками, уміннями; вірять у спроможність власними діями впливати на політичне життя країни [6]. При цьому 47,62 % опитаних мають низькі показники за шкалою, їм властиве небажання, неготовність до суспільно-політичної участі. 26,19 % – це респонденти з помірним рівнем вираження прагнень до діяльності в суспільно-політичній сфері. Середнє значення за шкалою *«Включеність-*

невключеність в політичне життя» становить 5,60 балів, що відповідає низькому рівню.

Водночас, зважаючи на методологічні обмеження дослідження політичної ідентифікації, зауважимо, що показники когнітивного розвитку політичної активності можуть бути досить високими, а поведінкові – досить низькими. Тому реальна політична залученість юнацтва може бути значно нижчою ніж зафіксована в нашому дослідженні.

Шкала *«Ідентифікація з культурними цінностями суспільства»* вимірює ступінь ідентифікації особистості з культурними цінностями суспільства. У досліджуваній вибірці 42,86 % студентів отримали високі показники за цією шкалою. Це означає, що вони поділяють культурні цінності українського суспільства,

поважають національні звичаї, традиції, мову. Вони пишаються культурним спадком країни, творчістю українських поетів, письменників, музикантів. Опитані з яскраво вираженою культурною ідентифікацією пишаються досягненнями країни в суспільно-політичній сфері: незалежністю України, міжнародним визнанням своєї держави, її досягненнями в політиці, науці, спорті, а також високим рівнем інтелектуального та культурного розвитку країни. Лише 16,67 % опитаних мають низькі показники за шкалою, їм властиво не цінувати національні звичаї, традиції, мову. Вони не відчують гордості за свою країну. 40,47 % студентів мають помірний рівень вираження ідентифікації з культурними цінностями суспільства. У них знання та зацікавленість історією культури, звичаїв, традицій та рідної мови виражені середньо. Найвищі середні бали з окремих показників цієї шкали відповідають твердженням «Творчість українських письменників, поетів, музикантів – гідний внесок моєї країни в скарбницю світової культури» (хсер=0,93 б.), «Я пишаюся рідною мелодійною українською мовою та щирим українським народом» (хсер=0,88 б.), «Я сповнений гордості за досягнення своєї держави в науці, техніці, спорті, культурі» (хсер=0,85 б.). Найменше респонденти погоджуються з твердженням «Як громадянин своєї держави, я вважаю важливим жити саме в цій країні» (хсер=0,57 б.), 33,33 % опитаних погодилися з твердженням «Для того, щоб бути хорошим громадянином, необов'язково поважати звичаї, духовні традиції й культурний спадок своєї країни» (хсер=0,67 б.). Середнє значення за шкалою «Ідентифікація з культурними цінностями суспільства» становить 7,73 бали, що відповідає середньому рівню.

Шкала «Орієнтація на власний політичний вибір – делегування функцій політичного вибору» вимірює ступінь усвідомлення себе суб'єктом політичного вибору. У досліджуваній вибірці 19,05 % студентів отримали високі показники за цією шкалою. Це означає, що таким студентам властиво мати свою думку щодо перебігу політичних подій, аналізувати інформацію суспільно-політичного спрямування. Вони здатні робити власний політичний вибір.

16,67 % опитаних мають низькі показники за шкалою, їм характерна схильність уникати політичної участі. Вони демонструють готовність приєднуватися, підпорядковуватися та делегувати, перекладати функцію політичного вибору на інших людей. 64,28 % респондентів проявили середній рівень усвідомлення себе суб'єктом політичного вибору. Вони певною мірою беруть участь у політичному житті країни. Водночас помітними в них є дві тенденції: з одного боку, вони не схильні повністю підпорядковуватися певним політичним впливам, а з іншого – не готові робити власний, незалежний, суб'єктний політичний вибір.

Найвищі середні бали з окремих показників цієї шкали відповідають твердженням «Я не сприймаю на віру всю інформацію суспільно-політичного спрямування, а прагну аналізувати її, порівнювати з аналогічною інформацією інших країн, історичним минулим. Таким чином я формую свою особисту позицію, власні переконання» (хсер=0,90 б.), «Я вважаю, що суспі-

льно-політичну інформацію треба переосмислювати і робити власні висновки» (хсер=0,90 б.), «Мені відомі проблеми українського суспільства, я бачу його вади і розумію, що заважає його розвитку» (хсер=0,88 б.); усього 12 % погодилися з твердженням «Те, що відбувається в моїй країні, вважаю нормальним і законним, тому не намагаюсь якось вплинути на події» (хсер=0,88 б.).

Середнє значення за шкалою «Орієнтація на власний політичний вибір – делегування функцій політичного вибору» становить 8,12 балів, що відповідає середньому рівню.

Шкала «Ідентифікація з цінностями європейської демократії – неготовність прийняти цінності європейської демократії» вимірює ступінь ідентифікації з європейськими демократичними цінностями. У досліджуваній вибірці 14,28 % студентів отримали високі показники за цією шкалою. Це означає, що вони повністю приймають, поділяють європейські демократичні цінності. Цінність життя, свобода, право на індивідуальність, самовизначення, вільне волевиявлення є для них беззаперечними. Ці особи відповідальні за власні вчинки, за своє теперішнє і майбутнє життя. Їм притаманний оптимізм, здоровий прагматизм та почуття гордості за свою державу. Стільки ж респондентів отримали низькі показники за цією шкалою. 71,44 % студентів демонструють середні показники. Це означає, що, з одного боку, вони не поділяють повністю цінностей європейської демократії, а з іншого – не заперечують їх категорично.

Найвищі середні бали з окремих показників цієї шкали відповідають твердженням «Цінність життя, свобода, право на індивідуальність, самовизначення, вільне волевиявлення є беззаперечними й абсолютними цінностями для мене, незалежно від того, як до них ставляться інші» (хсер=0,95 б.), «Гарантія прав і свобод громадянина – головне завдання кожної держави» (хсер=0,93 б.), «Права людини, свобода слова є абсолютними цінностями для мене, незалежно від ставлення до них суспільства» (хсер=0,90 б.), лише 12 % опитаних погодилися з твердженням «Я не можу уявити своє життя в умовах, коли потрібно брати на себе відповідальність за власні вчинки» (хсер=0,88 б.).

Найнижчі середні бали з окремих показників цієї шкали відповідають твердженням «Я поділяю цінності європейської демократії, живу за ними» (хсер=0,60 б.), «Я пишаюся досягненнями своєї країни в політиці й тим, що вона здобула міжнародне визнання» (хсер=0,55 б.), 24 % опитаних погодилися з твердженням «Я не відчую гордості за свою країну» (хсер=0,76 б.).

Очевидно, такі дані можуть опосередковано свідчити, що ці цінності в українському суспільстві сприймаються частиною студентів скоріше як декларативні, а не реально існуючі.

Середнє значення за шкалою «Ідентифікація з цінностями європейської демократії – неготовність прийняти цінності європейської демократії» становить 8,02, що відповідає середньому рівню.

Шкала «Мобілізаційна-автономна активність» вимірює ступінь прагматичної залученості до політичного життя. Згідно з методикою, «люди з високи-

ми показниками за цією шкалою схильні до мобілізаційної, тобто «вимушеної» активності, яку спонукають різнопланові впливи політичних сил (лідерів, партій, об'єднань тощо). Цей вплив базується на пригніченні чи спотворенні вільних та раціональних політичних уподобань (преференцій) індивіда. Політична поведінка такої людини обумовлюється загальною політичною ситуацією і може відносно легко змінюватися. Така політична ідентичність не інтегрується з «особистісними смислами», а нав'язується зовні. Люди, які отримали високі бали, зорієнтовані на вирішення в політичній сфері особистих проблем, на захист власних прагматичних інтересів» [6]. У досліджуваній вибірці 26,19 % студентів продемонстрували високі показники за цією шкалою. Навпаки, людям із низькими показниками властива автономна активність у суспільно-політичній сфері, яка відносно незалежна від впливів політичних сил та не обумовлена

зовнішніми чинниками, вона – результат самовизначення особистості. Серед респондентів даної вибірки низькі показники за означеною шкалою продемонстрували 19,05 %. Переважна більшість (54,76 %) мають середній рівень мобілізаційної активності. Таким людям властиво дотримуватися проміжної позиції в заданому континуумі. Їх активність не повністю автономна, незалежна, але водночас не повністю мобілізаційна; вона обумовлюється прагматичними інтересами. Середнє значення за шкалою «Мобілізаційна-автономна активність» становить 3,95 балів, що відповідає середньому рівню.

Проаналізуємо особливості тенденцій політичної ідентифікації студентів у розрізі її слабкого загального рівня. У таблиці 2 представлено середні значення показників за шкалами опитувальника для групи опитаних зі слабким рівнем політичної ідентифікації (табл. 2).

Таблиця 2. Розподіл показників за шкалами опитувальника О. Скар для вивчення основних тенденцій політичної ідентифікації, % (N=24)

	Назва шкали	Високий рівень, %	Середній рівень, %	Низький рівень, %	Середній бал
1.	Включеність-невключеність у політичне життя	8,33	8,33	83,34	3,25 – низький рівень
2.	Ідентифікація з культурними цінностями суспільства	8,33	50	41,67	6,17 – середній рівень
3.	Орієнтація на власний політичний вибір – делегування функцій політичного вибору	0	50	50	6,25 – низький рівень
4.	Ідентифікація з цінностями європейської демократії – неготовність прийняти цінності європейської демократії	0	58,33	41,67	6,67 – низький рівень
5.	Мобілізаційна-автономна активність	41,67	41,67	16,66	4,58 – середній рівень
Середнє значення за всіма шкалами					26,92 – низький рівень

За шкалою «Включеність-невключеність в політичне життя країни» найнижчі показники відповідають твердженням: «Я не бажаю долучатися до роботи тих чи тих політичних об'єднань, громадських або молодіжних організацій» (хсер=0,25 б.), «Я стежу за новими суспільно-політичними, економічними подіями в країні» (хсер=0,25 б.), «Підтримуючи певну політичну партію, блок чи їхні ідеї, відчуваю себе причетним до політичних подій» (хсер=0,25 б.), «Мій внесок у політичне життя країни – це участь у житті групи, гуртка, родини тощо» (хсер=0,25 б.); 75 % цієї групи опитаних погодилися з твердженням «Не хочу і не буду «зв'язуватися» з політикою. Ці «брудні ігри» не для мене» (хсер=0,25 б.).

Помітно вищою є часина осіб із низьким рівнем включеності в політичне життя (83,34 %) порівняно із середньогруповим розподілом (47,62 %).

За шкалою «Ідентифікація з культурними цінностями суспільства» 41,67 % осіб групи з низьким загальним рівнем політичної ідентичності продемонстрували низький рівень за означеною шкалою, що значно перевищує частку таких осіб у загальногруповому розподілі (16,67 %). 8,33 % продемонстрували високий рівень ідентифікації з культурними цінностями, решта – середній. Середнє значення за цією шкалою – 6,16 балів, що відповідає середньому рівню. Найнижчі бали за означеною шкалою відповідають твердженням (опитані не погоджуються): «Для того, щоб бути хорошим громадянином, необов'язково поважати

звичаї, духовні традиції й культурний спадок своєї країни» (хсер=0,33 б.), «Щоб бути хорошим громадянином, необов'язково знати державну мову і спілкуватися нею» (хсер=0,42 б.). Про низьку ідентифікацію з культурними цінностями суспільства у царині політики свідчать також результати, що стосуються тверджень «Як громадянин своєї держави, я вважаю важливо жити саме в цій країні» (хсер=0,42 б.), «Я цікавлюся історією культури України» (хсер=0,42 б.). Водночас звертають увагу високі показники за твердженнями «Творчість українських письменників, поетів, музикантів – гідний внесок моєї країни у скарбницю світової культури» (хсер=0,98 б.), «Я пишаюся рідною мелодійною українською мовою і щирим українським народом» (хсер=0,83 б.), «Я сповнений гордості за досягнення своєї держави в науці, техніці, спорті, культурі» (хсер=0,83 б.). Такі результати можуть свідчити, що чинник національної ідентифікації відіграє важливу роль у становленні політичної ідентичності. Означені респонденти пишаються своєю країною, її досягненнями, внеском у світову скарбницю культури, однак ніяк не інтегрують це з політичними цінностями, рівнем політико-громадянської компетентності.

За шкалою «Орієнтація на власний політичний вибір – делегування функцій політичного вибору» 50,0 % студентів із низьким загальним рівнем політичної ідентифікації продемонстрували низький рівень за означеною шкалою, що значно перевищує аналогіч-

ний показник загальногрупового розподілу (16,67 %). Ще стільки ж опитаних продемонстрували середній рівень орієнтації на власний політичний вибір. Середнє значення за цією шкалою – 6,25 балів, що відповідає низькому рівню. Найнижчі бали за означеною шкалою відповідають твердженням (опитані не погоджуються): «Я бачу помилки в діях політичних сил і громадських об'єднань і на цих помилках вчуся сам» (хсер=0,25 б.), 50 % опитаних погодились з твердженнями «Я не готовий критично ставитись до соціально-політичної інформації» (хсер=0,50 б.), «Я не цікавлюся, не стежу за політичним життям країни і не беру в ньому участі насамперед тому, що від мене нічого не залежить» (хсер=0,50 б.).

За шкалою «Ідентифікація з цінностями європейської демократії – неготовність прийняти цінності європейської демократії» 41,67 % студентів із низьким загальним рівнем політичної ідентифікації продемонстрували низький рівень за означеною шкалою, що значно перевищує аналогічний показник загальногрупового розподілу (14,28 %). Інші опитані продемонстрували середній рівень ідентифікації з цінностями європейської демократії. Середнє значення за цією шкалою становить 6,67 балів, що відповідає низькому рівню. Найнижчі бали за означеною шкалою відповідають твердженням (опитані не погоджуються): «Я поділяю цінності європейської демократії, живу за ними» (хсер=0,33 б.), «Я пишаюся досягненнями своєї країни в політиці й тим, що вона здобула міжнародне визнання» (хсер=0,33 б.). Заразом опитані високо оцінюють твердження «Цінність життя, свобода, право на індивідуальність, самовизначення, вільне волевиявлення є безперечними й абсолютними цінностями для мене, незалежно від того, як до них ставляться інші» (хсер=0,98 б.), «Гарантія прав і свобод громадянина – головне завдання кожної держави» (хсер=0,91 б.). Ймовірно, що ця група опитаних студентів просто недостатньо розуміє зміст цінностей європейської демократії й ментально не інтегровані до європейського простору.

Загалом за шкалами, що стосуються ідентифікації з національною культурою та з європейськими цінностями, у групі студентів із низьким рівнем політичної ідентифікації чітко простежується інтегративна незрілість ціннісної системи, її нецілісність.

На наш погляд, доречно звернути увагу на публікацію К. Агаларової, де вона вказує на те, що «політичні цінності є ключовим елементом політичної культури», «будь-що може набути статус політичної цінності, якщо стане предметом політичних відносин і почне визначати поведінку суб'єктів політики», «система політичних цінностей, що уособлює політичні інтереси

певного суб'єкта політики, становить відповідну політичну ідеологію» [1]. У зв'язку з цим авторка у контексті типологічного аналізу політико-ідеологічної ідентифікації виокремлює як результат ідентифікації особистості з системою цінностей або окремими цінностями, залежно від її політичних знань та інтересів, цілісну та амбівалентну ідентифікацію.

За шкалою «Мобілізаційно-автономна активність» найвищі показники мобілізаційної активності відповідають твердженням (опитувані не погодились з ними): «Я з упевненістю можу сказати, що в майбутньому стану членом партії, громадської організації чи політичного руху» (хсер=0,88 б.), «Вступаючи в політичні організації, партії, громадянин відчуває себе активним учасником політичного життя» (хсер=0,58 б.), «Моя молода держава має багато проблем, пов'язаних з утвердженням державництва, і я готовий докласти зусиль до їх вирішення» (хсер=0,58 б.). Про високу мобілізаційну активність цієї групи свідчать також позитивні відповіді на запитання «Я буду активним членом молодіжного руху, громадської організації чи політичної партії, якщо це дасть мені змогу відстоювати власні інтереси» (хсер=0,67 б.), «Я братиму активну участь у політичному житті країни, якщо відчуватиму, що це може змінити моє життя на краще» (хсер=0,58 б.).

Таким чином, помітно вищою є частина осіб із високим рівнем мобілізаційної активності (41,67 %) порівняно із середньогруповим розподілом (26,19 %).

Висновки. Очевидно, що отримані нами результати свідчать, що політична культура особистості в суспільстві, що трансформується, має змістовно суперечливий характер. Це відображається на політичній ідентифікації особистості. Політичні самовизначення (ідентифікації) аналогічно теж мають «суперечливий, неоднозначний і хронологічно тривалий характер, оскільки на них впливають, з одного боку, інші складники політичної культури (раніше засвоєні політичні цінності, норми, традиції, взірці поведінки), а з іншого – реальні, наявні саме тепер політичні об'єкти (різні складові політичної системи – політичні ролі, структури, носії ролей, ситуації тощо), стосовно яких політично самовизначається особистість» [5, с. 30].

Особливо яскраво суперечності проявляються в царині ціннісної ідентифікації, причому це стосується як національних культурних, так і цінностей європейської демократії. Зокрема простежується інтегративна незрілість ціннісної системи, її нецілісність в осіб із середнім рівнем вираженості таких ідентифікаційних тенденцій та особливо чітко це проявляється в осіб із низьким загальним рівнем політичної ідентифікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агаларова К. А. Політико-ідеологічна ідентифікація як наукове поняття та соціальний феномен. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2014. № 1122. С. 29-32. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/1527/1274/>
2. Кірієнко О. Д. Принципи трансформації політичної ідентичності індивіда в умовах глобалізації: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: 23.00.01. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. 19 с.
3. Кутирьова В. І. Політичні орієнтації пострадянського студентства: динаміка та факторна обумовленість: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. соціол. наук: 22.00.04. Харків, 2007. 20 с.
4. Петровська І. Р. Розробка та психометрична перевірка опитувальника «громадянська ідентичність». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки»*. 2016. Вип. 1(1). С. 70-75. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>

5. Резнік О. Політична самоідентифікація особистості за умов становлення громадянського суспільства. К.: ІС НАНУ, 2003. 184 с. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/petrushina/reznik2003.pdf>
6. Снар О. Дослідження основних тенденцій політичної ідентичності старшокласників. *Соціальна психологія*. 2009. № 1. С. 157-162.
7. Циганенко Г. В. Соціально-психологічні механізми політико-ідеологічного самовизначення молоді: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: 19.00.05. К.: Ін-т соц. та політ. психології АПН України, 2005. 18 с.

REFERENCES

1. Agalarova K.A. Political and ideological identification as a scientific concept and social phenomenon. Bulletin of the Kharkiv National University V.N. Karazin. 2014. No. 1122. P. 29-32. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/download/1527/1274/>
2. Kirienko O.D. Principles of transformation of the political identity of the individual in the conditions of globalization: author. diss. for the sciences. degree of Cand. flight. Sciences: 23.00.01. Lviv: Lviv. nat. them. I. Franko, 2016. 19 p.
3. Kutyryova V.I. Political orientations of the post-Soviet students: dynamics and factor conditioning: author. diss. for the sciences. degree of Cand. social. Sciences: 22.00.04. Kharkiv, 2007. 20 p.
4. Petrovskaya I.R. Development and psychometric check of the questionnaire "civic identity". Scientific Bulletin of Kherson State University. Psychological Sciences Series. 2016. Vol. 1 (1). P. 70-75. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/>
5. Reznik O. Political self-identification of the individual in the conditions of formation of civil society. K.: IC NAS, 2003. 184p. URL: <https://i-soc.com.ua/assets/files/book/petrushina/reznik2003.pdf>
6. Sknar O. Investigation of the main trends of political identity of high school students. Social Psychology. 2009. № 1. С. 157-162.
7. Tsyganenko GV Socio-psychological mechanisms of political and ideological self-determination of youth: author. diss. for the sciences. degree of Cand. psych. Sciences: 19.00.05. K.: Inst. Soc. and flight. Psychology of the Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, 2005. 18 p

Psychological analysis of the main tendencies of the political identity of students

V. O. Ilnytskyi, R. V. Kalamazh

Abstract. The article deals with factors of influence and formation of the political identity of an individual. According to the results of the empirical study, the prevailing tendencies of political identification as a socio-psychological mechanism of forming students' political attitudes were determined and their psychological analysis was carried out. It has been made a conclusion about integrative immaturity of the value system in persons with medium and low overall levels of political identification.

Keywords: national culture, political identity, political identification, values.